Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Lisäselvitys

18.3.2024

EU/41/2024
EU/41/2024-SM-8

Hallintovaliokunnalle

Lisäselvitys hallintovaliokunnalle: Valtioneuvoston selvitys: Suomen avaintavoitteet EU-vaalikaudelle 2024-2029 (E 58/2023 vp)

Valtioneuvoston kirjelmän mukaan Suomi edistää rakentavasti EU-tason toimia, joilla kehitetään mahdollisuuksia toteuttaa turvapaikkaprosessi ja kansainvälisen suojelun tarjoaminen turvallisissa kolmansissa maissa. Hallintovaliokunta on pyytänyt maahanmuutto-osastolta kirjallista lisäselvitystä siitä, minkälaisia suunnitelmia eri EU-jäsenvaltioilla on tältä osin ollut (esim. Italian ja Albanian välillä) ja mitkä EU-tason toimet voivat jatkossa tulla kyseeseen asian edistämiseksi.

Italia-Albania-sopimus

Italia ja Albania allekirjoittivat 6.11.2023 Roomassa yhteisymmärryspöytäkirjan muuttoliikkeen hallitsemiseksi. Pöytäkirja mahdollistaa keväästä 2024 lähtien Italian aluevesien ulkopuolelta italialaisten alusten pelastamien siirtolaisten kuljetukset Albaniaan.

Pöytäkirjan mukaan Italia rakennuttaa rannikolla sijaitsevaan Shëngjinin kaupunkiin vastaanottokeskuksen, johon merialueilta pelastetut siirtolaiset tuotaisiin ja jossa heidät mm. tunnistettaisiin. Sisämaahan Gjadërin alueelle rakennettaisiin keskus nopeutettua turvapaikkamenettelyä varten. Mediatietojen mukaan vastaanottokeskuksissa olisi tilaa yhteensä noin 3000 siirtolaiselle, ja tavoitteena on käsitellä keskuksissa 36 000 siirtolaista vuodessa. Gjadërin keskus toimisi myös ns. ns. CPR-keskuksena (Detention Return Centres).

Italian kanssa yhteistyössä toimisivat Albanian poliisi-, turvallisuus- ja valvontaviranomaiset. Albanian viranomaisten tehtävät rajoittuvat keskusten alueen ulkopuolella yleisen turvallisuuden ja järjestyksen valvontaan sekä maakuljetusten valvontaan Albaniassa. Hätätilanteissa, kuten tulipalon sattuessa, Albanian viranomaiset voisivat mennä sovitusti keskusten alueille. Sopimuksen keskeiset tavoitteet ovat taistelu ihmissalakuljetusta vastaan, laittoman maahanmuuton ehkäisy, sekä kansainvälistä suojelua tarvitsevien ihmisten vastaanotto.

Albanian parlamentti keskeytti Italian kanssa solmitun maahanmuuttosopimuksen ratifioinnin loppuvuonna 2023. Albanian perustuslakituomioistuin ilmoitti ottavansa sopimuksen tarkasteluunsa, ja järjesti asiasta kuulemisen tammikuussa 2024. Päätöstä edelsi 30 parlamentaarikon tekemä kanne. Kansanedustajat valittivat pääministeri Raman sivuuttaneen parlamentin asiaa koskevassa päätöksenteossa.

Tammikuun lopulla 2024 uutisoitiin, että Albanian perustuslakituomioistuin on hyväksynyt sopimuksen, ja sopimus siirtyi Albanian parlamentin ratifioitavaksi, joka ratifioi sopimuksen 20.2.2024. Perustuslakituomioistuimen mukaan sopimus ei ole perustuslain vastainen, ja että sopimus ei luo uusia perustuslaillisia oikeuksia ja vapauksia eikä rajoita nykyisiä ihmisoikeuksia ja vapauksia enempää kuin mitä Albanian oikeusjärjestyksessä säädetään. Lisäksi perustuslakituomioistuin hylkäsi väitteet, joiden mukaan turvapaikanhakijoiden vastaanottokeskusten perustamista

Postiosoite **Postadress** **Postal Address**	**Käyntiosoite** **Besöksadress** **Office**	**Puhelin** **Telefon** **Telephone**	**Faksi** **Fax** **Fax**	**s-posti, internet** **e-post, internet** **e-mail, internet**
Sisäministeriö				
PL 26 00023 Valtioneuvosto	Kirkkokatu 12 Helsinki	0295 480 171 +358 295 480 171	09 160 44635 +358 9 160 44635	kirjaamo.sm@gov.fi www.intermin.fi

koskeva sopimus antaisi Italialle suvereniteettia Albanian alueella. Tuomioistuimen mukaan sopimus ei aseta alueellisia rajoja eikä muuta Albanian alueellista koskemattomuutta.

Italiassa edustajainhuone (Camera dei deputati) hyväksyi sopimuksen 24.1.2024 ja ylähuone (Senato) 15.2.2024. Italian tavoitteena on ollut, että sopimuksen mukainen toiminta alkaa Albaniassa keväällä 2024.

Italiassa sopimuksen ratifioineessa laissa todetaan, että Rooman hallintoviranomaiset (prefekti, poliisipäällikkö, Rooman kansainvälisestä suojelusta vastaava komissio) sekä tuomioistuinviranomaiset vastaavat hallinnollisista toimista, turvapaikkahakemuksen käsittelystä sekä mahdollisista valituksista. Albaniassa toimivissa keskuksissa tunnistetaan hakijat ja otetaan sormenjäljet. Gjadërin keskus toimii myös säilöönotto- ja karkotuskeskuksena.

Italia vastaa keskusten rakentamis- ja toimintakustannuksista ja mediatietojen mukaan kokonaisuudessaan järjestelyn kustannusten on arvioitu olevan jopa yli 100 miljoonaa euroa vuodessa.

Saksa

Saksan liittokansleri Scholz ja osavaltioiden päämiehet tapasivat 6.11. kokouksessa, jossa sovittiin uusista toimista maahanmuuttoon liittyen. Päätöksiin kuului muun muassa sen selvittäminen, voisiko turvapaikkaprosesseja toteuttaa myös transit- tai kolmansissa maissa, noudattaen Geneven pakolaissopimusta ja Euroopan ihmisoikeussopimusta. Kolme osavaltiota jätti kokouksessa pöytäkirjaan asiasta kuitenkin eriävän mielipiteen todeten, että kyseeseen tulisi tulla vain sellaiset kolmannet maat, joihin turvapaikanhakijat ovat matkustaneet vapaaehtoisesti. Liittohallituksen hallitusohjelmaan on myös kirjattu, että selvitetään, olisiko turvapaikkaprosessi poikkeustapauksissa mahdollista toteuttaa kolmansissa maissa.

Saksa on pohtinut myös Ison-Britannian Ruanda-mallin kaltaista ratkaisua sekä vaihtoehtoja, mitkä turvalliset kolmannet maat olisivat halukkaita ottamaan turvapaikanhakijoita vastaan. Mahdollisiksi kumppanimaiksi on mediatietojen mukaan ehdotettu eri puolueista esimerkiksi Senegalia, Marokkoa tai Ruandaa.

Itävalta

Myös Itävalta on ilmaissut kiinnostuksensa Britannian Ruanda-mallin kaltaisen ratkaisun löytämiseen. Itävalta on EU-maista ensimmäinen, joka on tehnyt tämän kaltaisesta turvapaikkamallista yhteistyösopimuksen UK:n kanssa. Itävallan Ruanda-mallin kaltainen maastapoistamisjärjestelmä eroaisi UK:n järjestelmästä siinä, että kolmanteen maahan karkotetut henkilöt saisivat palata Itävaltaan, jos heidän turvapaikkahakemuksensa hyväksytään. Kielteisen päätöksen saaneet puolestaan palautettaisiin kotimaihinsa.

Sekä Iso-Britannia että Itävalta ja ovat tuoneet Ruanda-mallin kaltaista ratkaisua esiin vaihtoehdoksi myös muille EU-jäsenmaille. Lisäksi maat toivovat eurooppalaisten kumppaneiden tarkastelevan kansainvälisiä turvapaikkasopimuksia, kuten pakolaissopimusta ja Euroopan ihmisoikeussopimusta maailmanlaajuiseen muuttoliikekriisiin vastaamiseksi. Iso-Britannia näkee Itävallan tärkeänä liittolaisenaan laittoman maahanmuuton torjunnassa sekä maasta poistamisissa. Itävallan ja Ison-Britannian yhteisessä julkilausumassa viitattiin muun muassa maailmanlaajuiseen muuttoliikekriisiin, laittomiin maahantulijoihin sekä yhteisöille ja julkisille palveluille aiheutuvaan taakkaan. Yhteisen julkilausuman tarkoituksena on toimia Ison-Britannian ja Itävallan välisenä sitoumuksena tiiviin yhteistyön tekemiseen tavoitteiden saavuttamiseksi ja monenlaisiin turvallisuushaasteisiin liittyvän yhteistyön tehostamiseksi.

Tanska

Tanska hyväksyi vuonna 2021 lain, jonka nojalla se voisi lennättää turvapaikanhakijoita EU-alueen ulkopuolelle odottamaan hakemusten käsittelyä. Tanska on lisäksi tehnyt Ruandan kanssa syksyllä 2022 sopimuksen turvapaikanhakijoiden siirtämisestä, mutta ketään ei ole lähetetty Ruandaan. Tanskan nykyisen hallitusohjelman mukaan Tanska edistää EU-tasolla EU-Turkki-yhteistyön inspiroimaa yhteistyötä. Hallitusohjelman mukaan se voisi sisältää vastaanottokeskuksen EU:n ulkopuolella ja tarkoituksena on, että toteuttajana toimii EU tai maajoukko ja että keskus perustettaisiin turvalliseen maahan.

Mahdollisia EU-toimia voidaan käynnistää eurovaalien jälkeisen uuden EU-komission esitysten pohjalta.

Liitteet

Jakelu Eduskunnan hallintovaliokunta

Tiedoksi SM Sisäministeriö, Juha Martelius
SM Sisäministeriö, Mari Rantanen

SM Sisäministeriö, Maria Paaso
SM KVY EU- ja kansainväliset asiat ja siviilikriisinhallinta
SM Sisäministeri, Jaana Söderman
SM Sisäministeri, Tiina Landström
SM KP Esikunnan tukipalvelut, Katarine Lindstedt